

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1376266/1,2

בית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב יצחק יוסף, הרב מיכאל עמוס, הרב עידו שחר

המערער (משיב בערעור שכנגד): פלוני (ע"י ב"כ עו"ד ענבל כספי גאון)

נגד

המשיבה (מערערת בערעור שכנגד): פלונית (ע"י ב"כ עו"ד יריב ברוקמן)

הנדון: מתי לא 'קם בית הדין מכיסאו' ועודו מחזיק בסמכות לדון בפירוש ויישום הסכם שגיבש ואישר ולמרות פרשנות שונה של בית משפט; נזקי תביעה בניגוד להסכם העדר תביעות – דיני נזיקין ודיני התחייבויות

החלטה

לפנינו ערעורים על פסק דין של בית הדין הרבני בחיפה (הרכב ב) שניתן בי"ד באייר התשפ"ב (15.5.2022).

רקע כללי ותמצית ההליכים המשפטיים

הצדדים התחתנו כדת משה וישראל בחודש אדר התשס"ד (מרץ 2004), נפרדו בחודש תמוז התשע"ג (יוני 2013) והתגרשו באדר א' התשע"ד (פברואר 2014). ביום ז' באב התשע"ו (11.8.2016) קיים בית הדין ישיבת גישור עם הצדדים ובאי כוחם שבסופה הגיעו הצדדים להסכם שאושר וניתן לו תוקף של פסק דין (להלן: ההסכם).

ההסכם ופסק הדין כצורתם:

פסק דין

בית הדין קיים עם הצדדים ובאי כוחם ישיבת גישור אשר בסיומה נקבע בהסכמה כדלהלן:

לסיום כלל המחלוקות בין הצדדים תשלם האישה לאיש סך 135,000 ש"ח בתוך שלושים יום מהיום.

ב. מוסכם כי לא תהיה כל טענה או תביעה של מי מהצדדים כלפי משנהו בגין מחלוקות הנובעות מחיי הנישואין או מחייהם המשותפים של הצדדים.

ג. מלבד האמור אין ולא תתקבל כל טענה של צד כלפי משנהו בעניין הרכושי והכספי.

ד. האישה מתחייבת בשם הבת שלא תתבע את אביה בכל ערכאה שהיא בכל עניין שהתרחש עד מועד חתימת פסק דין זה, במידה והבת תתבע – האישה תפצה את האב.

ה. אין בפסק דין זה כדי לפגוע בפסק הדין בעניין מזונות הילדה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

על אף האמור בהסכם, הגישו האישה והבת לבית המשפט השלום בחיפה תביעה אזרחית הנגזרת מהרשעתו הפלילית של האיש בתיק מס' 8810-06-15 בעבירה של פגיעה בפרטיות. התביעה הוגשה על פי החוק להגנת הפרטיות. המעשה המרשיע שהאיש הודה בו, במסגרת עסקת טיעון, נעשה בחודש מאי 2013 כאשר האיש התקין באמצעות טכנאי מצלמות בדירת הצדדים באופן שאפשר לו לצפות בהן ללא הגבלה ולהקליט את המצולם. האיש אף עשה שימוש במצלום, והציג את החומרים בפני אנשים אחרים, וכך העצים את הפגיעה באישה ובבת. קיומה של עבירה פלילית מוכחת מקים עילה לתביעה אזרחית על פי פקודת הנזיקין. על פי פקודה זו תבעו האישה והבת פיצוי כספי על נזקים שנגרמו להן בפגיעה בנפשן, בכריאותן, בכישוריהן החברתיים, בתעסוקתן ועוד. לבת אף נקבעה נכות צמיתה בשיעור של 30%.

לתיק צורפו פרוטוקולים והחלטות שניתנו בבית משפט השלום. מעיון בהם עולה שפסק הדין שמרשיע את האיש בעבירה של פגיעה בפרטיות ניתן ביום י"ב בכסלו התשע"ז (12.12.2016) וגזר הדין ניתן ביום כ"ו באייר התשע"ז (22.5.2017). דיון ראשון בתביעות של האישה והבת התקיים ביום א' במרחשוון התשע"ט (10.10.2018). בעקבות הדיון ניתנה ביום י"ב במרחשוון התשע"ט (21.10.2018) החלטת בית המשפט בכמה טענות מקדמיות שנשמעו בדיון. נוגעת לענייננו היא הקביעה שלאור ההסכם קם נגד האישה 'מחסום דיוני' שמונע ממנה להגיש תביעה נגד האיש. בנוסף חויבה האישה לשלם לאיש הוצאות משפט בסך של 1,000 ש"ח. כאשר לבת נקבע כי אין מחסום כזה. על אף שההסכם נעשה על ידי שני הוריה – אפוטרופסיה, היות שההסכם אינו נוגע לחובות של ההורים כלפיה, לדוגמה מזונות, אלא לזכויותיה שלה. דיון שני בתביעות התקיים ביום ט' באדר א' התשע"ט (14.2.2019). בהחלטה מאותו יום נכתב שהבת ובא כוחה לא הופיעו לדיון ואף לא הגישו תצהיר עדות ראשית ומשכך הוחלט למחוק את תביעתה ולחייבה בהוצאות משפט בסך של 3,500 ש"ח לטובת האיש – אביה.

בדיון שהתקיים לפנינו נמסר מפי באת כוח האיש שהחלטה זו בוטלה במסגרת פשרה שהושגה בדיון בערעור על החלטת בית משפט השלום. הצדדים חזרו לבית משפט השלום שדן בתביעות. וביום ו' באב התשפ"א (15.7.2021) ניתן פסק דין. בית המשפט חזר בו מקביעתו הראשונה שקיים 'השתק חוזי' כנגד האישה. הוסבר שבהחלטה הראשונה בית המשפט סבר בשגגה שבזמן שההסכם אושר בבית הדין כבר הורשע האיש ודינו נגזר. כשבית המשפט נוכח לדעת שבזמן שאושר ההסכם האיש עדיין לא הורשע, חזר בו וקבע שההסכם אינו יכול להתייחס לתביעות שמבוססות על הרשעה שעוד לא קרתה. בית המשפט מציין ש'השתק חוזי' קיים כאשר החוזה מתייחס במפורש לתביעה שהוגשה, ובמקרה זה, האיש ובאי כוחו לא ציינו במפורש בהסכם שהוא מתייחס לתביעות נזיקין. בית המשפט ציין גם שהאיש כתב בכתבי טענותיו שההסכם בבית הדין נועד להסדיר את ענייני הרכוש. לגופן של התביעות קבע בית המשפט שלא הוכח קשר סיבתי בין המעשים שעשה האיש לבין הנזקים שנגרמו לאישה ולבת. בית המשפט חייב את האיש רק בגין הצער ועוגמת הנפש שנגרמו לאישה ולבת בזמן שנודע להן על הפגיעה בפרטיותן. האיש חויב בסכום של 15,000 ש"ח שממנו נגרע סכום של 6,000 ש"ח שאותו חויב לשלם לאישה ולבת במסגרת ההליך הפלילי.

האישה ערערה על פסק דין זה. בפסק דין שניתן ביום כ"ז בסיוון התשפ"ב (26.6.2022) אימץ בית המשפט המחוזי את קביעת בית משפט השלום שלא קיים במקרה זה 'השתק חוזי' או 'מעשה בית דין' שמונע מהאישה ומהבת להגיש תביעות נזיקין כנגד האיש. בית המשפט אימץ גם את הקביעה שההסכם עסק בענייני הרכוש והוסיף שבכל מקרה ההסכם אינו יכול לחייב את הבת שלא הייתה צד להליך בבית הדין הרבני. בית המשפט החליט גם שלא להתערב בקביעות העובדתיות של בית המשפט השלום בעניין הנזקים שהאישה והבת טענו שנגרמו להן. בית

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המשפט כן התערב בשיעור הפיצוי שקבע בית משפט השלום, הגדיל את הסכום באופן משמעותי והעמידו על 25,000 ש"ח לכל אחת מהתובעות, בניכוי 6,000 ש"ח כאמור. בנוסף חויב האיש בהוצאות משפט בסך של 15,000 ש"ח.

בקשה לרשות ערעור על פסק הדין נדחתה בהחלטת בית המשפט העליון מיום כ"ה באלול התשפ"ב (21.9.2022).

עד כאן מתוך תיק בית המשפט.

נחזור להליך בבית הדין.

ביום י"ג בתמוז התשע"ט (16.7.2019) הגיש האיש לבית הדין הרבני "תביעה לביטול הסכם גירושין ופסיקת פיצויי הפרה, לחילופין תביעה לאכיפת הסכם גירושין ופסיקת פיצויים נזיקיים". האיש טען בתביעתו שהאישה הפרה את ההסכם כאשר הגישה תביעות לבית המשפט השלום והמחוזי. האיש ציין שבמסגרת ההסכם ויתר על סכומי כסף ניכרים שמוערכים על ידו ב-600,000 ש"ח. כל זאת כדי לסיים אחת ולתמיד את ההליכים עם האישה ולא לפגוש בה יותר לעולם, והנה האישה מגישה נגדו תביעות בערכאות האזרחיות בניגוד גמור למה שהוסכם. האיש ביקש מבית הדין לקבוע שההסכם הופר והוא בטל ולקבוע מועד לדיון בתביעות הרכוש שבמסגרתו בית הדין ייקבע גם את גובה הפיצוי שתשלם האישה לאיש בגין הפרת ההסכם ובגין הנזקים שנגרמו לו עקב הפרה.

ביום י"ט בכסלו התשפ"ב (23.11.2021) קיים בית הדין דיון בתביעה, וביום י"ד באייר התשפ"ב (15.5.2022) ניתן פסק הדין מושא הערעורים שבו חויבה האישה לשלם לאיש סך של 12,000 ש"ח בלבד.

בנימוקי פסק הדין נכתב שאכן כדברי האיש, ההסכם שהושג בסיועו של בית הדין נועד לסיים את ההליכים בין הצדדים. זה היה רצונו המובהק של האיש. בית הדין דחה את טענת האישה שעל פי הפרשנות שנתן בית המשפט להסכם האישה לא הפרה את ההסכם וכתב שהחלטת בית המשפט שמתירה לצדדים להגיש תביעות נזיקין אינה אומרת שהאישה לא הפרה את ההסכם. בית הדין דחה גם את טענת הסף של האישה, שלאחר אישור ההסכם בית הדין 'קם מכיסאו', וכתב שהעניינים בין הצדדים לא יסתיימו עד שיתברר אם ההסכם הופר.

במסקנת פסק הדין נכתב:

אין ספק לבית הדין שהאישה הפרה את ההסכם ביודעין, ואף ניצלה למעשה את ההליכים המשפטיים בבית הדין ובכך גרמה לבזבוז זמן שיפוטי יקר, ובה בעת ניצלה את ויתורו של האיש. משכך בית הדין מחייב את האישה לפצות את האיש בסך של 12,000 ש"ח הכוללים את כלל הנזקים שנגרמו לו ובכלל זה הוצאות משפט.

טענות הצדדים

האיש, המערער, טוען שבית הדין טעה בקביעת הסכום, שאינו מכסה את כלל ההוצאות המשפטיות שנגרמו לו מההליכים שהאישה כפתה עליו בניגוד להסכם, ואינו מפצה אותו על עוגמת הנפש שנגרמה לו. לדעתו, הסכום שהיה צריך להיפסק לטובתו על כל זאת הוא 500,000 ש"ח! לא פחות. האיש מציין שבהסכם שנעשה בין הצדדים ויתר על סכומי כסף ניכרים בתמורה לשקט ולשלווה, שלא הגיעו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האישה, המערערת שכנגד, טוענת שעל פי פסיקת בית המשפט העליון בשתי הפרשות הידועות סימה לוי נ' בית הדין הגדול וסימה אמיר נ' בית הדין הגדול, לאחר שבית הדין 'קם מכיסאו' הוא אינו מוסמך – לא לפרש את ההסכם שאותו אישר ולא לאכוף את אותו הסכם ושבמקרה זה קיימת מניעה נוספת שבית הדין יפרש את הסכם הגירושין, לאחר שבתי המשפט השלום והמחוזי קבעו שההסכם אינו עוסק בענייני נזיקין, וממילא אין כאן הפרה.

האישה מפנה את בית הדין גם למה שנקבע בפסקי הדין של בתי המשפט השלום והמחוזי, שההסכם כלל אינו מתייחס למעשים הפליליים של האישה.

לפיכך טוענת האישה שעל פי ההלכות המשפטיות האזרחיות המקובלות, קיים 'השתק שיפוטי' כנגד האישה המנוע מלתבוע את אכיפת ההסכם על פי פרשנות של בית הדין הסותרת את הפרשנות של בתי המשפט.

עוד טוענת האישה שפרשנותו של בית הדין האזורי אינה תואמת את כללי הפרשנות על פי חוק החוזים היות שעל פי פסיקת בית המשפט העליון בעניין בבלי, המחייבת גם את בית הדין הרבני, יש לפרש את ההסכם על פי תוכנו המילולי ולא על פי הדרך שבה הדיין הבין את כוונת הצדדים.

עוד טוענת האישה שבית הדין האזורי קיים ישיבת גישור בין הצדדים, ומשכך הוא מנוע מלפרש את ההסכם שהושג בסוף הגישור, כשם שבמקרה דומה, מגשר מנוע מלעשות זאת. למגשר ישנה גם חובת חיסיון כלפי הצדדים המונעת ממנו מלהביע דעה על תוצאות הגישור ובוודאי לפרשן. אגב כך, האישה מבקרת את בית הדין על עצם עיסוקו בגישור, בניגוד להוראות חוק הגישור ולסמכותו לפי חוק.

האישה עומדת על שלפני בית הדין האזורי לא עמדה בקשה של האישה לבטל את ההסכם, אלא רק לאכוף את ההסכם ולפצות את האישה בגין הפרתו. מבין שיטי דבריה ניכר שאילו האישה היה דורש לבטל את ההסכם, היה ברור גם לה שהסמכות מסורה לבית הדין הרבני, ולו בלבד.

בתשובתו לערעורה של האישה הדגיש האיש שוב ושוב את לשון ההסכם הקובעת שלצדדים לא תהיה כל טענה או תביעה בגין מחלוקות הנובעות מחיי הנישואין או מחייהם המשותפים של הצדדים וציין שהמחלוקת בעניין התקנת המצלמות נובעת מאירועים שקרו בזמן שהצדדים היו נשואים.

האיש משיב גם לטענת האישה שבית הדין 'קם מכיסאו' והפנה להחלטת בית הדין שקבעה מפורשות שאישור ההסכם אינו סוף פסוק, ולבית הדין יש סמכות נמשכת לדון בהפרות של ההסכם. בכך שונה מקרה זה מפרשות סימה לוי וסימה אמיר שבהן בית הדין 'קם מכיסאו' לאחר שההליכים בין הצדדים הסתיימו, ולא נותר לבית הדין עניין לענות בו.

ייתר על כן, לפי פסיקת בתי הדין הרבניים, לאחר הגירושין בית הדין נעדר סמכות לדון דווקא בתביעה המבוססת על עילה חדשה שלא הייתה קיימת במועד שבו ניתן פסק הדין, ובנדון דידן לא מדובר בעילה חדשה אלא באותה עילה ממש שדובר עליה בהסכם שקיבל תוקף של פסק דין.

דברים שנוספו בדיון שהתקיים ביום י"ד בשבט תשפ"ג (5.2.2023)

בדיון שהתקיים לפנינו הצדדים חזרו על טענותיהם והשלימו פרטים לא מהותיים בעניין ההליכים שהתקיימו בבתי המשפט.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית הדין הבהיר לאיש בדיון שמאחר שההתפתחויות חלו בבית המשפט המחוזי לאחר שניתן פסק הדין מושא הערעור, עליו לפנות לבית הדין האזורי, להציג לפניו את פסק הדין של בית המשפט המחוזי ולטעון שם שנגרם לו נזק גדול יותר.

בסוף הדיון נשאלה האישה אם לנוכח טענותיה היא מבקשת לבטל את ההסכם שאושר בבית הדין. האישה השיבה בחיוב והתנתה את ביטול ההסכם בביטול פסק הדין מושא הערעור המחייבה לשלם כספים לאיש. האיש נשאל אף הוא אם לנוכח טענותיו הוא מבקש לבטל את ההסכם, או שהוא דבק במה שתבע במסגרת הערעור, שבית הדין יגדיל באופן משמעותי את הסכום שהאישה תחויב בו. האיש השיב שהוא שגם הוא מעוניין לבטל את ההסכם.

בית הדין מעיר שלמעשה אין כמעט הבדל בין הבקשות, שכן ביטול ההסכם יביא בהכרח לביטולו של פסק דין המחייב את האישה בתשלום על פי ההסכם. המחלוקת היא בשאלה אם בית הדין הגדול יורה על ביטול פסק הדין כבקשת האישה, או ישיב את הצדדים לבית הדין האזורי שיעתר מן הסתם לבקשה מוסכמת לביטול ההסכם.

דברים אלו ברורים לצדדים, ומצופה היה שלאור התפנית שחלה בדיון, הערעורים יימשכו. אך הצדדים עמדו על הדרישה שתינתן החלטה בערעורים.

בית הדין ישוב ויעסוק בכך בהמשך.

דיון

נדון תחילה בערעור האישה העוסק גם בשאלות של סמכות שהן המבוא לדיון המשפטי.

בית הדין 'קם מכיסאו' – העדר סמכות נמשכת

האישה טוענת שקביעת בית הדין האזורי שההליך לא הסתיים עד שיתברר שההסכם לא הופר על ידה ועל ידי בתה עומדת בניגוד למה שנקבע על ידי בית המשפט העליון בפרשיות הנ"ל, שפרשנות ואכיפה של הסכמים שאושרו בבית הדין אינן נמצאות בתחום סמכותו של בית הדין.

סוגיה משפטית זו נדונה בפסקי דין רבים. נפתח את הדיון כעת ונכריע בו לאחר שההליכים ימוצו ובית הדין הגדול ישוב ויידרש לכך.

פסיקת בית המשפט העליון עוסקת במקרה שבו בית הדין סיים את הטיפול בתיקים, במועד מתן פסק הדין או אישור ההסכם לא נותר עוד דבר שממתין להכרעתו, אחר כך התחדשו דברים שמחייבים הכרעה של ערכאה שיפוטית. כך במקרה שנדון בפרשת סימה אמיר, בית הדין אישר הסכם שכלל התחייבות של האישה שלא לתבוע מהאיש מזונות עבור בתם ולשפות את האיש אם הבת תתבע מזונות בשם עצמה והסכמה לסמכות נמשכת של בית הדין לאחר הגירושין. אף על פי כן בית המשפט קבע שאין לבית הדין לדון בתביעת שיפוי שהגיש האיש לאחר שהצדדים התגרשו והסתיים הדיון בענייני נישואין וגירושין שנמצאים בסמכותו של בית הדין.

בפסיקה שהתפתחה במשך השנים נוצרו מעין 'איי סמכות' שאפשרו לבית הדין לדון בתביעות ובקשות לאחר הגירושין. סקירה תמציתית יש בפסק דין שניתן במותב שבו ישב אב בית הדין שדן בפסק הדין נשוא הערעור. כך נכתב שם [תיק (רבני חיפה) 531026/9 (פורסם בנבו)]:

בפסק הדין בפרשת סימה אמיר נקבע כי אין לבית הדין הרבני סמכות שיפוט בתביעה רכושית שעילתה תביעה לאכיפת תניית שיפוי חוזית בענין רכוש ממוני בהסכם גירושין שקיבל תוקף של פסק דין בבית הדין ואשר בעקבותיו גירושי הצדדים נתקיימו ונשלמו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

פסק דין אמיר הלך בעקבות פסק הדין בפרשת סימה לוי, שם נפסק כי אין לבית דין רבני סמכות לדון לאחר הגירושין באכיפת הסכם שיפוי בקשר לתשלום מזונות.

אין ללמוד מפסקי דין אלו הלכה כללית הנוגעת לסמכותו של בית הדין לדון בגלגולים מאוחרים של סכסוך רכושי שהוכרע בפסק דין גירושין של בית הדין ומובא מחדש להכרעתו. הסיטואציות של פסקי הדין סימה לוי וסימה אמיר מצומצמות בהיקפן – הסכמי שיפוי בגין הפרת הסכם גירושין על רקע של פגיעה אפשרית בזכותם העצמאית של הילדים לקבל מזונות מאביהם – ואינן מתייחסות לכל המצבים האפשריים להתגלעות סכסוך בין בני זוג לאחר הגירושין, ואשר גם כיום ממשיכות הן להיות בסמכות בית הדין הרבני.

כך, למשל, אין חולק כי לבית הדין הרבני סמכות לדון בביטולו או בשינויו של הסכם גירושין, לתת החלטה המבהירה את פסק הדין לגירושין, לאכוף את ביצועו בדרך של מתן צו על פי [פקודת בזיון בית המשפט](#), וכן למנות כונס נכסים לביצוע פסק הדין כאשר מתעורר צורך מיוחד. בקשר למינוי כונס נכסים יש לציין כי כאמור [בסעיף 7ד](#) לחוק הנ"ל הוא נועד בעיקרו לביצוע פסק דין. משמע: אף שבית הדין סיים את מלאכתו בפסק הדין, חוזרת אליו סמכותו להידרש לגלגול מאוחר של הסכסוך כל אימת שמתעורר צורך במינוי כונס נכסים. דעת לנבון נקל כי תביעות להטלת קנס לפי [סעיף 7א](#) הנ"ל או למינוי כונס נכסים לצורך מימוש פסק דין, הריהן תביעות לאכיפת פסק הדין לכל דבר ועניין.

בנוסף לחריגים אלו ישנה דוקטרינת 'דן ופסק' שיסודה בסמכותו הטבועה של בית דין או בית משפט שדן בעניין מסוים להמשיך ולדון בו עד שיסיים את מלאכתו. דוקטרינה זו מתאימה בעיקר לתביעות בענייני ילדים, שמעצם טיבן וטיבען הן מתמשכות וכל החלטה בהם היא מבוא להחלטה הבאה. בתביעות בענייני רכוש המסתיימות בהכרעה חד-משמעית קשה יותר ליישם דוקטרינה זו, אם כי גם בענייני רכוש יש מקרים שבהם בית הדין רשאי לדון בעניינים שהתפתחו לאחר הגירושין אגב דיון בעניין שבסמכותו. למשל, כאשר בית הדין דן באכיפת הוראה בהסכם או בפסק דין, הוא רשאי לדון בחיוב הצד המסרב בהוצאות לטובת הצד שכנגד ואוצר המדינה. במקרים מתאימים, בית הדין רשאי גם לדון בפיצוי שנגרם לצד שניזוק מהפרת ההסכם אגב הדיון באכיפת הסכם או פסק דין.

כמו כן, ישנם מקרים שבהם ברור לכול שההסכם או ההחלטה לא סיימו את הליכי הרכוש אלא קבעו רק את העקרונות שעל פיהם יימשך ההליך. ומעשים שבכל יום שבתי הדין הרבניים דנים בענייני הרכוש כמה שנים לאחר גירושיהם של הצדדים מכוח סמכותם הטבועה לדון בעניינים אלו עד סיומם הסופי בפסק דין.

מועד הסיום הסופי אינו דבר שמסור לפרשנותם של בעלי הדין, אלא נקבע בהחלטה שיפוטית של בית הדין שההליכים הסתיימו בפסק דין סופי ובלתי-ימותנה. על דרך הכלל אפשר לומר שהסכם או החלטה שיש בהן הוראות ליישום, אינם מסיימים את ההליך אלא קובעים עקרונות שיישומם אורך זמן ומחייב התערבות של בית הדין בשאלות שצפוי שיתעוררו בשלב היישום. המקרים שבהם בית הדין ימשוך את ידו מעיסוק בענייני הרכוש לאחר אישור הסכם ומתן החלטה מצומצמים ומוגבלים למקרים שבהם יישום ההסכם הוא מעשה פשוט וצפוי.

בנדון דידן יש צדדים לכאן ולכאן:

מחד גיסא, ההסכם שסיים את הדיון בענייני הרכוש שהתקיים לאחר גירושין הצדדים מכוח סמכותו הנמשכת של בית הדין לא הותיר עניין שמחייב טיפול של בית הדין. מאידך גיסא, בזמן

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שההסכם אושר לא היה ברור כיצד יסתיים ההליך הפלילי – אם האיש יורשע; אם כן, אם יוגשו תביעות נזיקיות; ואם כן, בכמה האיש יחויב, אם בכלל. איודאות זו בנוגע לסעיפים משמעותיים בהסכם (על פי פרשנות בית הדין האזורי המקובלת עלינו כדלהלן), שתעורר מן הסתם את המחלוקת בין הצדדים, מותירה את בית הדין ב'תמונת הסכסוך' בין הצדדים גם לאחר אישור ההסכם.

נציין שההסכם שאושר כולל, לשיטת האיש, ויתורים כספיים מפליגים בתמורה להגנה מפני הליכים משפטיים בשני רבדים: ברובד המשפטי, באמצעות הצהרה על סילוק תביעות; וברובד הכלכלי, באמצעות התחייבות כספית לשיפוי מפני הליכים משפטיים. בעוד הויתורים הכספיים היו ברורים וידועים, הסיכונים הכספיים לא היו ברורים כלל ועיקר, והיו תלויים בדברים שלא באו לעולם. 'גידור סיכונים' זה מותיר את האיש בחוסר ודאות באשר לדרך שבה יגונן על עצמו: אם באמצעות טענה על 'השתק שיפוטי', 'השתק חוזי', מעשה בית דין, או תביעה לפיצוי בגין הפרת הסכם. חוסר וודאות זה מותיר את בית הדין בעיבורו של הדיון המשפטי לאחר אישור ההסכם עד שמצב העניינים יתבהר.

אם כן, כאמור, יש צדדים לכאן ולכאן, וייתכן בהחלט לומר שההסכם לא סיים את ההסכסוך בין הצדדים אלא הקפיא את המצב עד שהעניינים יתבהרו.

ברי מכל מקום, שלא מדובר במקרה פשוט הדומה למקרים שנדונו והוכרעו בפסיקת בית המשפט העליון, אלא במקרה מורכב שמחייב עיון נוסף, שבית הדין יידרש לו לאחר שסוגיית ביטול ההסכם תוכרע, כפי שיובהר להלן בסיפא של פסק דין זה.

בשולי פרק זה, אך לא בשולי חשיבותו או רואים לנכון לציין שאף שבענייני סמכות עסקינה, נכון וראוי לשקול גם שיקולי צדק נוכח העובדה שהאיש הורשע על פי הודאתו במסגרת הסדר טיעון שנעשה לאחר אישור ההסכם. סביר שכאשר נתן האיש את הסכמתו להסדר הטיעון סמך הוא על הצהרת האישה במסגרת ההסכם שאין בין הצדדים מחלוקות הנובעות מחיי הנישואין ועל התחייבותה לפצות אותו במקרה שהבת תגיש נגדו תביעה.

ב. השתק שיפוטי – כיבוד ערכאות

האישה טוענת שקיים 'השתק שיפוטי' כנגד האיש ומפנה לפסיקות בתי המשפט השלום והמחוזי.

בית הדין האזורי התייחס בפסק הדין נשוא הערעור לטענת ה'השתק השיפוטי' וכתב שהחלטת בתי המשפט להתיר לאישה להגיש תביעה נזיקית, על אף הצהרת האישה בהסכם שלצדדים לא תהיה טענה או תביעה בגין המחלוקות הנובעות מחיי הנישואין, אינה עומדת בסתירה להחלטת בית הדין הרבני לדון בתביעת האיש שהאישה תפצה אותו על הנזקים שנגרמו לו עקב הפרת ההסכם.

בית הדין לא עסק בפסק הדין בפסיקת בית המשפט השלום שנתן פרשנות משלו להסכם וקבע שהסכמת הצדדים שלא תהיה טענה או תביעה אינה מתייחסת לעניינים הפליליים ולתביעות נזיקיות אזרחיות שיבואו בעקבותיהם, אלא אך ורק לעניינים הרכושיים. ובדין לא התייחס לכך: בית הדין הדין בעניין שבסמכותו, מפרש את ההסכם שנעשה על ידו על פי הבנתו והיכרותו עם הצדדים, רצונותיהם, ציפיותיהם וכוונותיהם. בכל הכבוד לבית המשפט שפירש את ההסכם על פי סברתו והבנתו, לא מתקבל על הדעת שפרשנותו, שניתנה זמן רב לאחר אישור ההסכם, תגבר על הפרשנות של בית הדין שאישר את ההסכם, ותחייב את בית הדין רק מפני שהפרשנות של בית המשפט קדמה בכמה חודשים לפרשנות של בית הדין. עיקרון כיבוד הערכאות, שמכובד על ידי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בתי הדין, אינו מכפיף את בתי הדין לפרשנות של בתי המשפט, אלא מחייב את בתי הדין לכבד החלטות יישומיות של בתי המשפט.

נציין שפרשנותו של בית המשפט אינה מתיישבת עם החלק בהסכם העוסק בתביעה של הבת כנגד האב, המתייחס במפורש לתביעה בכל עניין שהתרחש עד מועד אישור ההסכם, ואיזה עניין התרחש בין האב לבתו הקטינה, שאין ביניהם סכסוכים בענייני רכוש (ומשסוגיית המזונות הוחרגה בהסכם) ברור לכול!

העובדה שהאיש ובאי כוחו לא עמדו על הדרישה כי יכתב במפורש בהסכם שהוא כולל תביעת נזיקת שתוגש נגדו מוסברת ומוכחת מתוך ההסכם, האיש לא העלה על דעתו שהאישה תפר את ההסכם ברגל גסה, כפי שעשתה. והראיה, שבאשר לטענה ותביעה עתידית של האישה הסתפק האיש במה שנכתב בהסכם, שלא תהיה כל טענה או תביעה מצד אחד למשנהו, ובאשר לתביעה של הבת, נכתב – ככל הנראה לדרישת האיש – שאם הבת תגיש תביעה נגדו האישה תחויב לפצותו והודגש שהבת לא תתבע את אביה "בכל עניין שהתרחש עד מועד חתימת הסכם זה".

מכאן נדחית טענה נוספת של האישה, שבית הדין פירש את ההסכם על פי כוונת הצדדים ולא על פי תוכנו. ולא היא, תוכן ההסכם ברור וכולל ויתור של האישה על כל טענה או תביעה בעקבות מה שהתרחש בתקופות הנישואין והתחייבות שלה לפצות את האיש אם תגיש הבת תביעה בעקבות אותם אירועים.

ג. מניעות לפרש הסכם שנעשה במסגרת הליך גישור

טענותיה של האישה בפרק זה אינן מכבדות אותה ואת בא כוחה. בית הדין האזורי לא פשט את גלימת הדיין ולבש את מקטורן המגשר ולא המיר את ההליך השיפוטי בהליך גישור, אלא הציע הצעה המגשרת על הפערים בין הצדדים, הצעה שהביאה את הצדדים להסכם שסיים מאבק רכושי ממושך.

ד. ביטול ההסכם או אכיפתו

האישה עוררה טענה שהאיש מעולם לא ביקש מבית הדין האזורי לבטל את ההסכם, אלא ביקש לאוכפו.

טענה זו אינה נכונה. בכותרת הבקשה שהוגשה לבית הדין האזורי נכתב "תביעה לביטול הסכם גירושין ופסיקת פיצויי הפרה, לחילופין תביעה לאכיפת הסכם גירושין ופסיקת פיצויים נזיקיים", ובפרק הסעדים ביקש האיש שבית הדין יקבע שההסכם בטל ויקבע מועד לדיון בענייני הרכוש. בית הדין דחה בקשה זו ונעתר לבקשה החלופית של האיש לחייב את האישה בנזקיו.

אם היה בית הדין נעתר לבקשת האיש ומבטל את ההסכם, סביר שערעורה של האישה, המבוסס על הטענות הנ"ל, לא היה בא לעולם. ואם בית דינו יקבל את הערעור ויבטל את פסק דינו של בית הדין האזורי, בית הדין האזורי יידרש בוודאי לבקשת האיש לבטל לחלוטין את ההסכם שלא סיפק לו את ההגנה המשפטית המקווה.

במקרה כזה, בית הדין יידרש שוב לפרשנות של ההסכם, ובפעם הזו, כך נראה, לא תהיה מחלוקת בשאלת סמכותו של בית הדין לדון בביטול ההסכם, אלא בטענת האישה (הדחוייה לדעתנו) שיש להכפיף את בית הדין לפרשנות ההסכם של בית המשפט.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ה. ערעור האיש

האיש מערער על פסק הדין וטוען שהסכום שנקבע בו אינו משקף את הנזק שנגרם לו בעקבות הפרת האישה את ההסכם. האיש מעריך את הנזק שנגרם לו בחצי מיליון ש"ח ומציין שבמסגרת ההסכם ויתר על זכויות שהוא מעריך בסך של 600,000 ש"ח.

מעיון בכתב הערעור עולה שהאיש אינו מערער על החלטת בית הדין האזורי שלא לבטל את ההסכם. נראה שהאיש מבין את המשמעות של חידוש הליכי הרכוש ומעדיף, עד כמה שאפשר, להימנע מכך.

אם כן, הדיון הוא בשאלה כיצד יש להעריך את הנזק שנגרם לאיש בעקבות הפרת ההסכם. בית הדין האזורי העריך את הנזק בסכום של 12,000 ש"ח. אין בפסק הדין הסבר מדוע בית הדין נקב בסכום זה. ועל פני הדברים נראה, ונראה שזו הייתה גם הבנת האיש, שבית הדין עשה חישוב של הנזקים שנגרמו לו כתוצאה מההליכים בבית המשפט, שנכון ליום מתן פסק הדין עמדו על סך 9,000 ש"ח בלבד. על יסוד הבנה זו טען האיש בערעור שהנזקים שנגרמו לו בגין ההליכים המשפטיים – בהוצאות כספיות ובצער ועוגמת נפש – גבוהים בהרבה מהסכום שבו חויבה האישה.

בפתח הדיון יש להבדיל בין הנזקים שנגרמו לאיש בעקבות תביעת האישה לנזקים שנגרמו לאיש בעקבות תביעת הבת. ההבדל טמון בהסכם עצמו העוסק באפשרות שהבת תגיש תביעה ואינו עוסק באפשרות שהאישה תגיש תביעה.

להבדל זה יש משמעות ביחס להערכת שווי הנזק שהאישה תחויב בו על פי ההסכם – בעוד בנוגע לתביעה של הבת יש לדון בחיוב האישה בנזקים ישירים ('גרמי') ועקיפים ('גרמא') שנגרמו לאיש, בנוגע לתביעה של האישה יש לדון רק בחיובה בנזקים ישירים שנגרמו לאיש: הדיון בטענת האיש שיש לחייב את האישה לפצותו בעבור הצער ועוגמת נפש שנגרמו לו לא יכול להתקיים בנוגע לתביעה שהגישה האישה מפני שלא ניתן לחייב על פי דין תורה בעבור צער ועוגמת נפש שלא אגב פגיעה גופנית. בנוגע לתביעה שהגישה הבת – יש מקום לדון בחיוב האישה מכוח ההסכם המחייב לפצות את האיש בגין תביעה זו. הדיון יהיה בפרשנות המונח 'פיצוי' שהוזכר בהסכם – אם הוא כולל השבה של הוצאות בפועל, או פיצוי על כל נזק מכל מין וסוג שיהיה.

והנה, הנחת בית הדין היא שצד שמתחייב לפצות את הצד שכנגד על הפרת הסכם חייב לא רק על נזקים ישירים שנגרמו לו כתוצאה מן ההפרה אלא גם על נזקי גרמא, שבעלמא אין הוא חייב לשלם עליהן.

ראיה לדבר מדברי הגמרא (בבא קמא קיד ע"א) שדנה במוכר לעכו"ם שדה הנמצאת במיצר שדה חברו, דמשמתין ליה עד שמקבל על עצמו לשלם כל אונסא דמיתליד. ולמדו מכאן הפוסקים לאדם שגורם לחברו נזקים בגרמא, שכופים עליו שיתחייב לשלם לניזק את כל הנזקים העתידיים שייגרמו לו. נציין בקצרה לדברי השו"ת ערוך – חושן משפט בכמה מקומות: בסימן נה סעיף א, לגבי שלישי שהחזיר שטר חוב פרוע למלווה; בסימן קעה סעיף מ, לגבי מוכר או משכיר שדה לעכו"ם במיצר שדה חברו ובסימן שפו סעיף ג לגבי מי שהזיק לחברו בעצתו ולגבי סופר שטעה בכתיבת הסכום בשטר.

ואף שבנדון דידן עצם התביעה הנזיקית אינה בהכרח 'מעשה נזק', שכן על פני הדברים האיש פגע באופן קשה בפרטיותן של האישה ובתה, וזכותו של אדם לפרטיות מעוגנת בהלכה – עיין במאמרו של חבר בית הדין הגדול (לפנים) הגר"ש דיכובסקי שליט"א (לב שומע לשלמה, חלק א סימן ט, עמ' קכב-רכה) שהביא כמה מקורות שלפי ההלכה אסור לפגוע בפרטיותו של אדם. בתמצית

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ממש: הביא שם את דין היזק ראייה שנלמד מהפסוק בפרשת בלק (במדבר כד, ב) "וירא את ישראל שוכן לשבטיו", ודרשו חז"ל "שלא היו פתחיהן מכוונים זה כנגד זה", וכתבו הראשונים (עיין טור חושן משפט סימן קנד ועוד) שהיזק ראייה הוא 'גיריה דיליה', נזק ישיר שמוטל על המזיק לסלקו, וציין לדברי הרמב"ן (בבא בתרא ט ע"א) שכתב שהיזק ראייה אסור הן משום עין רעה הן משום לישנא בישא והן משום צניעותא; השווה לחרם דרבנו גרשום שאסר לעיין בכתבים של חברו בלי ידיעתו – ואם כך בכתבים, קל-יחומר בהאזנת סתר (שנדונה במאמר שם) ובצילומים שנעשים בסתר, כמו בנדון דידן, וציין למה שכתב הגר"ח פלאג"ח בשו"ת חקקי לב (חלק א יורה דעה סימן מט) שנתן כמה טעמים בדבר.

אולם ויתורה של האישה על כל טענה ותביעה במסגרת ההסכם מבטל כל חיוב כספי של האיש כלפיה בגין מעשים אלו, ותביעה בגין חיובים שנמחלו היא פעולה נזיקית שבגינה אפשר לחייב את האישה לשלם לאיש את כל הפסדיו הישירים. נציין בקצרה ממש לדברי הפוסקים בשולחן ערוך (חושן משפט סימן יד סעיף ה) באומר לחברו "לך ואבוא אחרוך", שחייב לשלם לו הוצאותיו, וקל-יחומר בנדון דידן, שהאישה כפתה על האיש הוצאות משפט כבודות בהליכים שאין להם שום הצדקה על פי ההסכם.

הרחבה בעניין חיוב בנזיקין בגין הפרת הסכם יש במאמרו של חבר בית הדין הגדול (לפנים) הגר"א שרמן שליט"א בקובץ תחומין (כג, עמ' 415 ואילך) בעניין חיוב נזיקין במקרה של הפרת הסכם. במאמר שם יש הפניה לפסקי דין שניתנו בעניין ודיון הלכתי נרחב. ראה גם במאמרו של אב"ד ירושלים הרב א' לביא בשורת הדין (חלק ז סימן יב) בשם הגרי"א הרצוג זצ"ל (פסקים וכתבים, חושן משפט סימן נט) שכתב שהפרת הסכם מחייבת בפיצוי מצד דינא דמלכותא. מקור נוסף יש בדברי הנתיבות (חושן משפט סימן שו, ביאורים ס"ק ו) לגבי אומן שקיבל צמר לצובעו בצבע אדום וצבעו בצבע שחור, שחייב לשלם לבעל הצמר את אובדן הרווח, אף על פי ש'מבטל כיסו של חברו' פטור, מפני שבעל הצמר סמך על האומן שיקיים את הסיכום ביניהם.

אומנם כן, בגמרא (בבא מציעא עו ע"ב) ובדברי הפוסקים שדנו בבעל הבית ששכר פועלים וחזר בו מבואר שחיוב על הפרת הסכם הוא רק על נזקי 'גרמי' ולא על נזקי 'גרמא'. ובאדם שניזוק, כתבו הפוסקים שאפשר לחייב את המזיק על הפסד מעשי ידים מדין 'שבת', שהוא אחד מן החיובים של אדם שחובל בחברו, אבל לחיוב על צער ועוגמת נפש שאינם תוצאה של פגיעה גופנית, אין מקור בהלכה. נפנה בקצרה לדברי הגמרא (בבא מציעא שם), לתוספות (שם) לשולחן ערוך (חושן משפט סימן שלג סעיף א) ולקצות החושן (סימן שלג ס"ק ב).

והנה, כל הדיון בדיני נזיקין נכון בנוגע לנזקים שנגרמו לאיש בעקבות תביעת האישה.

אך בנוגע לנזקים שנגרמו לאיש בעקבות תביעת הבת אין מקום לדון בדיני נזיקין אלא בדיני התחייבות, שהרי הבת לא הייתה צד להסכם ובדין הגישה את תביעותיה כנגד האב. האישה לא הגישה את התביעות בעבור הבת, אלא התחייבה לאיש לפצותו על הנזקים שייגרמו לו בעקבות תביעות הבת. באשר להתחייבות זו כבר נכתב שהיא מתייחסת לנזקים ישירים ועקיפים כאחד, וביחס לצער ועוגמת נפש – לשון ההסכם אינה מכרעת, והלכה היא ש'יד בעל השטר על התחתונה'.

סיכום והכרעה

בית דינו דן בכל חלקי הערעור. הדיון בחלק שעוסק בשאלת הסמכות הנמשכת, ובחלק שעוסק בערעורו של האיש בשאלת גובה הפיצוי שנפסק לטובתו, הוא דיון ראשוני בלבד לקראת הכרעה שתיתן לאחר שיתברר מה עלה בגורלו של ההסכם. אם יקום – נידרש להכריע בעניינים אלו:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תחילה בשאלת הסמכות, לאחר שנאפשר לצדדים להשלים טיעונים בעניין. ואחר בשאלת גובה החיוב; אם יבוטל, כהסכמת הצדדים לפנינו – שלא קבלה גושפנקה מבית הדין בגלל מחלוקת לא מהותית כפי שהוסבר לעיל – לא נדרש להכריע בעניינים הנ"ל. בשאר חלקי הערעור נידרש מכל מקום להכריע בשאלת ה'השתק השיפוטי', ובשאלה אם בית דין שקיים הליך גישור מנוע מלדון באותו עניין.

החלטות והוראות

לאור כל האמור בית הדין מחליט:

- א. ביצוע פסק הדין מושא הערעור יעוכב עד החלטה אחרת של בית הדין.
 - ב. תיקי הערעור ייוותרו פתוחים עד שיתברר מה עלה בגורלו של ההסכם, לנוכח הודעת הצדדים שבכוונתם לעתור לבית הדין האזורי לביטול ההסכם.
 - ג. אם ההסכם יקום, בית הדין הגדול ייתן את הכרעתו בשני הערעורים. ולעניין ערעור האיש ייתן בית הדין הגדול את החלטתו בשאלת גובה החיוב לאחר שבית הדין האזורי יקיים דיון מחודש בגובה הפיצוי לנוכח פסיקת בית המשפט המחוזי הנ"ל.
 - ד. החלטה זו מותרת בפרסום לאחר השמטת פרטים מזהים.
- ניתן ביום כ' באדר התשפ"ג (13.3.2023).

הרב עידו שחר

הרב מיכאל עמוס

הרב יצחק יוסף

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה